Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы – № 3 (124)/2018, 122-129 б.
Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University – № 3 (124)/2018, 122-129 pp.
http://bulpedps.enu.kz/; E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

ХҒТАМР 15.81.21

К. Ж. Төребаева [1], А.С. Мамбеталина,[2] Ш. М. Туребаева [3]
[1]Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ақтөбе, Қазақстан
[2]Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан,
[3]Қ.А.Ясауи атындағы Қазақ-Түрік халықаралық университеті Түркістан, Қазақстан
(*E-mail: [1] Turebaeva_KJ@mail.ru, [2] mambetalina@mail.ru, [3]turebayeva_shynar@mail.ru*)

Болашақ педагог мамандарға ақпараттық коммуникациялық технологиялар негізінде білім беру және ақпараттық мәдениетін қалыптастыру мәселелері

Аннотация. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың біздің өмірімізге етене енуі, білім беру жүйесін ұйымдастыруға жаңаша көзқарасты талап етеді. Ақпараттық қоғам талабына сай өз қызметінде ғылыми-техниканың соңғы жетістіктерін оңтайлы пайдалана білетін маман дайындау қажеттілігі өзекті мәселе. Ғылыми және практикалық зерттеулерде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар адамзат танымының әдіснамалық бағыттағы ең негізгі нысаны болып табылады. Ақпараттық-коммуникациялық технологияны оқыту үдерісінде пайдалану арқылы білім беру қызметінде көптеген мүмкіндіктерге қол жеткізуге болады. Ақпараттық-коммуникациялық технология қоғам талабына сәйкес педагог пен білім алушының ақпараттық құзыреттілігіне қажетті деңгейін қалыптастыруды қамтамасыз етеді. Білім беру жүйесіне ақпараттық-коммуникациялық технологияны енгізудің білім алушылардың өзіндік жұмыстарды орындауында, ал оқытушылар үшін білім беру үдерісін жетілдіруде маңызы зор. Оқу үдерісін сапалы жетілдіру білім беруді ақпараттандыру мен оқыту үдерісінде жаңа әдіс-тәсілдерді тиімді қолдауға байланысты.

Түйін сөздер. Ақпараттық коммуникациялық технология, білім беру, ақпараттық мәдениет, ақпараттық қоғам, студент.

DOI: https://doi.org/10.32523/2616-6895-2018-124-3-122-129

Қазіргі кезде қоғамның ақпараттық сипатқа ие болуы негізінде ғаламдық ақпараттық үдерістерге ілесуінің мәні өте зор. Қоғамды ақпараттандырудың басты мақсаты – білім беру саласы арқылы ақпараттық үдерістерді, құбылыстарды, олардың арасындағы өзара байланыстарды талдау және болжау, практикалық міндеттерді шешудің стратегиясын жасау, мамандардың кәсіптік біліктілігін қалыптастыру, қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың теориясы мен практикасын тереңірек меңгеру. Ақпараттық қоғам құру, сонымен қатар ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың біздің өмірімізге етене енуі, білім беру жүйесін ұйымдастыруға жаңаша көзқарасты талап етіп, ақпараттық қоғам талабына сай білімді ұрпақ тәрбиелеу, яғни өз қызметінде ғылыми-техниканың соңғы жетістіктерін оңтайлы пайдалана білетін маман дайындауды қажет етеді.

Жоғары оқу орнын бітірушілердің сапасына қойылатын талаптардың өсуі білім беру үдерісіне өзгерістер енгізуге әкелетін ғылыми-техникалық дамудың негізі болып табылады. Қазіргі уақытта іс-әрекетте жоғары сапаға жетуді, өз бетінше негізделген және ықпалды шешім қабылдай алуды ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану әдістерін меңгермей жүзеге асыру мүмкін емес.

Оқу үдерісін мүмкіндігінше сапалы жетілдіру білім беруді ақпараттандыру мен оқыту үдерісінде арнайы әдіс-тәсілдерді тиімді ұйымдастыруға байланысты. Демек, соңғы кездегі ғылыми және практикалық зерттеулерде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар адамзат танымының әдіснамалық бағыттағы ең негізгі нысаны.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану студенттердің ғылыми-танымының қалыптасуына, олардың ойлау мүмкіндіктерінің дамуына, мамандыққа даярлығын жетілдіруге үлкен септігін тигізеді. Оқу үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың негізінде студенттер қазіргі заманғы ғылыми таным әдістерін терең меңгереді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар білім берудің бағдарламалық-әдістемелік құралдар жиынын бере алатын, сапалы педагогикалық білім алудың материалдық және рухани жағдайларын жасай алатын көпсатылы, толыққанды, әлеуметтік-педагогикалық-психологиялық орта.

Ақпараттық- коммуникациялық технологиялар арқылы білім берудің ойдағыдай жүзеге

асырылуы, көптеген қағидаларға тікелей байланысты. Атап айтсақ, студенттің болашақ мамандығы туралы ішкі ойының қалыптасуына, оған деген қызығушылығының бағыттарына байланысты болып табылады. С.Д.Смирнов «Жоғары мектеп педагогикасы мен психологиясы» еңбегінде, «егер студент оқу орнындағы тәрбие үдерісінің мағынасын терең ұғына білсе және таңдаған мамандықтың болашақ міндетін іштей түсіне білсе, онда олар болашақ маман ретінде жоғары жетістікке жете алады, өйткені оқу үдерісінің дұрыс ұйымдастырылуы маңызды мәселе болып табылады» - деп көрсеткен [1].

Қазіргі заманғы ғылымда «ақпараттық технологиялар» терминінің анықтамасы өте көп. Аталған термин «ақпарат» және «технология» түсініктерімен байланысты. «Ақпарат» және «технология» категорияларының анықтамаларын жалпы ғылымдық және нақты ғылымдық білімдер тұрғысынан қарастырамыз.

«Технология» сөзі (грек тілінде «техне» - өнер, ғылым, + «логос» – түсінік, оқып үйрену) «өндірістік үрдістерді жүргізу орталары мен тәсілдері туралы білімдердің жиынын» білдіреді. Оқу-тәрбие үдерісін жүргізудің орталары мен тәсілдері туралы білімдер жиынын «оқу үдерісінің технологиясы» деп атауға болады.

«Ақпарат» («информация») термині «informatio»деген латын сөзінен шыққан, бұл сөз - мазмұндау, түсіндіру деген мағынаны білдіреді. Тұрмыста, күнделікті өмірде ақпарат ұғымын, адамдардың бір-біріне ауызша, жазбаша немесе басқа да бір әдістермен берілетін мәліметтері ретінде түсінуге болады. Ғылыми және ресми еңбектерде бұл терминнің түрлі анықтамалары кездеседі.

Ақпарат - қызығушылық тудыратын, тіркеуді және өңдеуді қажет ететін фактілер, құбылыстар, оқиғалар жиынтығы. Ақпараттың көзі және қабылдаушысы болады. Олардың әрқайсысы ретінде - ғылым мен техника, қоғам мен табиғат объектілері, адам қоғамы бола алады. Олардың өзара әрекеттесу нәтижесінде ақпарат пайда болады. Кибернетиканың «ақпарат теориясы» деген саласында «ақпарат» терминінің анықтамасы төмендегіше беріледі. Ақпарат дегеніміз тұтынушыға бұрын белгісіз болған және оның зерттелетін объект (үдеріс, құбылыс) туралы түсінігін толықтыратын фактілерден тұратын мәліметтер жиынтығы. Басқаша айтқанда, ақпарат — тұтынушының мәлімет алғанға дейінгі әсерін белгілі бір деңгейде шешетін құрал, объект туралы оның түсінігін кеңейтетін мәлімет**.**

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды адам іс-әрекетінің барлық саласына ендіру білім беруге қойылатын жаңаша талаптарды айқындай түсті. Білім беру жүйесін ақпараттандыру туралы мәселелерді зерттеуге арналған ғылыми әдебиеттерді (В.М.Монахов, И.В.Роберт т.б.) талдау танымдық операцияларды басқару үдерісіне, жоғары оқу орындары пәндерінің оқыту мазмұны, әдістері, орталары, оқыту формалары, функциялары, психологиялық-педагогикалық сипатының жаңа құрылымдарға ие болатындығын көрсетеді [2; 3].

Ақпараттық қоғам жағдайындағы білім беру жүйесінің басты талаптары мен жоғарыда аталған ғалымдардың зерттеу еңбектерінің нәтижелерін ескере отырып, мынадай тұжырым жасауға болады: білім беру жүйесін жетілдірудің негізгі бағыттарының бірі ретінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану бүгінгі күннің басты талабы, ал оның негізгі техникалық және педагогикалық мүмкіндіктерін дамыту маңызды мәселе болып саналады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларға байланысты жоғары білімді, қабілетті мамандарды даярлауда студенттердің жүйелік кәсіптік-ақпараттық бағыттылығын белгілі салада қалыптастыру жұмыстарының ғылыми- педагогикалық негізін жасау, оны уақыт талабына сай тез арада шешу арнайы ғылыми жолмен зерттеуді қажет ететіні сөзсіз.

Студенттерге білім беру барысында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың негізінде ойлау, шығармашылық әрекеттерінің жаңа формалары пайда болады. Сондай-ақ, мұны адамның психикалық үдерістерінің дамуы ретінде де қарастыруға болады.

Психология ғылымында адамның сана-сезімінің дамуы таным үдерісі арқылы жүзеге асырылады. Таным үдерісі барысында адамның өзін қоршаған орта туралы алған білімі тереңдеп, заттар мен құбылыстардың шынайы болмысын тануы қалыптасады.

Оқытушы ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану негізінде оқу материалын көрнекілік әдіспен түсіндіруде табиғаттағы құбылыстарды, үдерістерді, заңдылықтарды көрсетеді. Бұл кезде оқытушының қызметі – көрсету болса, студенттерге білім беру көзі көрнекі құралдар, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар болып табылады да ұсынылған оқу материалынан

қорытынды жасау, фактыларды бақылау, содан қорытынды тұжырым қалыптастыру студенттердің іс-әрекеті болып табылады.

Педагогика және психология жоғары жүйке қызметінің, оған негізделген адамның қабылдау ерекшеліктеріне сүйене отырып тұжырым жасайды: оқу материалын ұсыну барысында меңгерудің жоғары сапасына оқытушының сөзі мен көрнекі түрде берілетін бейнені тікелей ұштастырудың нәтижесінде қол жеткізуге болады. Көрнекілікті жүзеге асыру ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың негізгі басты мүмкіндіктерінің бірі.

Ақпараттық-коммуникациялық құралдарды пайдалану арқылы оқыту үдерісін жүргізу біршама жетістіктерге қол жеткізетіні бірқатар зерттеушілер еңбектерінде дәлелдеген. Дәстүрлі оқыту әдістерімен салыстырғанда ақпараттық-коммуникациялық база негізінде дайындалған интербелсенді бағдарламалар студенттің қызығушылық ынтасын оқу материалына толық аударып, соның әсерінен есте қалатын материал көлемі артады, оқытуға кететін уақыт үнемделеді. Нақтылап айтқанда, оқу материалын меңгеруге кететін уақыт біршама үнемделеді, ал меңгерген материал көлемі бірнеше есе артады. Интербелсенді байланыс – пайдаланушы мен бағдарламалық жабдық арасындағы өзара сұрақ-жауап алмасу үдерісі.

Педагогикалық қабілеттілік, мамандық таңдау мен мотивтің арасындағы байланыстың негізінде қалыптасып қана қоймайды, сонымен қатар қабілеттілік педагогикалық қызмет барысында дамиды. Демек, студенттердің оқу мотивінің қалыптасуына әсер етуші факторлар: сабақ мазмұны, оны оқыту технологиясы, оқытушының жеке басы, студенттік ұжым арасындағы өзара байланыс, қол жеткізген нәтижелері.

Студенттің алға қойған оқу қызметі нәтижесінің ауқымды болуына оқыту мотивінің күші мен сипаты ықпал етеді. Сонымен қатар, студенттерді көбіне зерттеу барысының шығармашылық қызметке тікелей байланысы қызықтырады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде білім беруге бағытталған оқыту курсын құру білімдердің логикалық байланыстағы жүйесін қабылдау үшін және кәсіби бағдарланған терең білімдерді қалыптастыру, оқу пәндерінен меңгерілген теорияның, түсініктердің байланыстарының тізбесін құру қажеттігін қамтамасыз ететін талаптарды қарастырады.

Оқыту үдерісі негізгі ақпараттық-коммуникациялық операциялардың барлық түрлерін қосу негізінде ақпараттық болып табылады, яғни: білімді тасымалдау және алу (ақпаратты), өңдеу (білімді жинау, жүйелеу), нәтиже беру (нақты педагогикалық міндеттерді шешу білімінің нәтижесі). Қазіргі кезде осындай көзқарастың ықпалымен ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы ақпараттық жүйелерді құру заңдары мен ережелері негізінде білім беру үдерісін жобалау жолға қойылып келеді.

Оқыту үдерісін ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы құру оқытушылардың алдынан жаңа міндеттер мен мүмкіндіктер ашып, одан жаңа білімдерді, жаңаша ойлауды, оқытудың жаңа қағидалары мен формаларын талап етеді. Ал педагогикалық үдерісте оның арнайы шарттары есепке алынады.

Ғылыми зерттеулерде педагогикалық шарттарға байланысты бірқатар анықтамалар қарастырылған. Анықтамаларды талдау барысында «педагогикалық шарттар» қойылған міндетке жеткізуді қамтамасыз ететін оқыту мазмұны мен ұйымдастыру түрлерінің обьективтік мүмкіндіктері, оларды жүзеге асырудың жиынтығы ретінде қарастырылды. Педагогикалық шарттар дидактикалық мақсаттарға қол жеткізу үшін оқыту мазмұнын, әдістерін, сондай-ақ, оны ұйымдастыру элементтерін мақсатқа сай іріктеп алу, құрастыру және оны қолдануды білдіреді.

Жоғары оқу орнының білім беру жүйесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануда келесі педагогикалық шарттар анықталды:

- педагогикалық технологияны, ақпараттық-коммуникациялық құралдар мен интерактивтік жабдықтарды және интернет-технологияны сабақтастыра қолдану.

Бұл жағдайда білім мазмұнына ақпараттық-коммуникациялық технологияны құрал ретінде қолдану педагогтың кәсіби қызметін жүйелі түрде ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мультимедиялық электрондық материалдар оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастырудың негізі болып табылады. Егер материал иллюстрация, анимациялық нысан түрінде берілсе, онда білім алушылардың визуалдық ақпараттарды қабылдау арқылы оқуға деген қызығушылығы артып, білім сапасын көтеруге ықпал етеді. Бұл жағдайда педагогтың ақпараттық сауаттылығы қалыптасады.

- педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық және кәсіби құзыреттіліктердің өзара тәуелділігі. Бұл жағдайда, білім алушылар өздігінен білім алуға, ізденуге және ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін қалыптастыруға ұмтылады.

- педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін үздіксіз қалыптастыру. Бұл жағдайда, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқу пәндерін жүргізуде демонстрациялық, басқарушылық, бақылаушылық, тексерушілік құралдар қызметін атқарады. Нәтижесінде педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін қалыптастыру мүмкіндігі пайда болады.

Олай болса, педагогикалық шарттар арқылы болашақ педагогтардың біліктілігін қалыптастыру жүзеге асырылады. Басқаша айтқанда, болашақ педагогтарды дайындау бастапқы деңгейінен оның кәсіби деңгейін жетілдіруге дейінгі аралықты қамту арқылы жүзеге асырылады.

Қоғамдағы қайта құрулар, экономиканы дамытудағы жаңа стратегиялық бағдарлар, қоғамның ашықтығы, оның жедел ақпараттануы мен дамуы педагогтардың құзіреттілігін арттыруға қойылатын талаптарды түбегейлі өзгертті.

Сондықтан болашақ педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін қалыптастыру құрылымын төмендегідей қарастыруға болады:

- педагогикалық үдерістердің қалыпты өтуін қамтамасыз ету;
- ақпараттық-коммуникациялық технологияларды белсенді пайдалану,
- оқытудың технологиялық үдерісі мен оны жетілдіруді басқару;
- ақпараттар мен ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланудың ережелерімен және нормаларын, талаптарын сақтау;
- ақпараттық-коммуникациялық технологияны кәсіби деңгейде қолданудың нақты іс-әрекетке сәйкес болуы.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияны оқыту үдерісінде пайдалану білім беру қызметінде мына мүмкіндіктерге қол жеткізуге болады:

- интерактивтік сұхбат қолданушының компьютермен қарым-қатынасы арқылы жүзеге асырылады;
- түрлі нысандар, құбылыстар, үдерістер үлгілерін басқару;
- оқу үдерісінің нәтижелерін автоматты түрде басқарудың нәтижелері бойынша түзетулер енгізу.

Жоғарыда атап көрсетілген білім беру қызметінің түрлері, біріншіден, педагогтардың ой-өрісін кеңейтуге бағытталған әдістемелерді жасауға мүмкіндік береді; екіншіден, қазіргі қоғамда өте қажетті, әрі тиімді шешімдер қабылдай алу немесе қиын жағдайлардан шығудың жолдарын таба білу сияқты қарым-қатынастық құзыреттіліктерді қалыптастырып, дамытуға мүмкіндік береді.

Қазіргі білім беру жағдайында педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін қалыптастырудың түрлі жолдары бар, атап айтқанда:

- оқу-бағдарламалық құралдар арқылы: игерілген білім мөлшерінен көрсету, педагогтардың білім алуы, тәжірибелік қызметі мен өзіндік қабілеттерін қалыптастыру, оқу материалдарын игерудің қажетті деңгейін қамтамасыз ету;
- педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық құралдар арқылы алған білімі, біліктілігін және дағдысын тексеру;
- ақпараттық бағдарламалар жүйесі мен ақпараттық-анықтамалық бағдарламалар құру;
- оқу материалының басты құрылымдық және қызметтік сипаттамаларын қамтитын бағдарламалар құру;
- нысанның, құбылыстардың, үдерістің немесе белгілі бір жағдайдың нақты және «виртуалды» үлгілерін жасауға арналған бағдарламалық оқу құралдарын құру;
- оқу материалдарын көрнекілік жағынан қамтамасыз етуге негізделген демонстрациялық оқу құралдарын дайындау;
- педагогикалық жағдаяттар бойынша бағдарламалар құру.

Осы негізде кәсіби біліктіліктің қалыптасуы мен дамуы – маманның іскерлігін меңгертуге бағытталған үдеріс.

«Меңгеру» ұғымы «үйрену» деген мағынаны білдіреді. «Кәсіпті меңгеру» деген ұғым зерттеулерде кәсіби оқыту субъектісі ретіндегі студенттің іс-әрекетін сипаттау үшін қолданылады. Ал кәсіпті меңгеру кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру болып табылады.

Кәсіби біліктілікті қалыптастыру жоғары оқу орнында болашақ маманның кәсіпті меңгерудегі іс-әрекеті алмасып отыратын екі кезеңінде өрістейді:

- кәсіби біліктілікті меңгеру кезеңінде студент кәсіби оқыту үдерісінің басқа субъектілерімен (оқытушы, курстастарымен, өзіндік даму субъектісі ретінде өзімен т.б.) әрекеті.

- кәсіби біліктілікті қолдану кезеңінде студент болашақ маман ретінде кәсіби көмек пен қызметті меңгерушілермен өзара әрекеті.

Болашақ педагогтың кәсіби құзыреттілігінің қалыптасуы меңгеру мен қолдану кезеңдеріндегі іскерлік үдерісін қамтиды. Сол іскерліктер байланысы оқытушылар мен білім алушылар арасында өзара байланыс жүйесі арқылы жүзеге асырылады.

Студенттердің кәсіби біліктілігінің пайда болуы мен қалыптасуының негізгі көзі өзіндік бағасы бар оқу-танымдық мақсаттарды меңгеру стратегиясы және оны жүзеге асыру үшін психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасау болып табылады.

Кәсіби біліктіліктің қалыптасуы мен дамуына ішкі білім жүйесі мүмкіндік береді. Ішкі білім жүйесі деп отырғанымыз – кәсіпті меңгеру мақсаты, мазмұны мен технологиясының педагогикалық жағдайлар, психологиялық механизмдерді ескере отырып жасалған тұтас жиынтығы. Бұл жағдайда, біріншіден, жоғары оқу орнында оқушы жай ғана студент болып қана қоймайды, қалыптасушы және дамушы маман болады, екіншіден, оның жинақталған әлеуеті кәсіби біліктілігінің дамуын қамтамасыз етеді.

Қоғам өмірін ақпараттандыру және онымен байланысты ақпараттық-коммуникациялық технологияларды жан-жақты дәріптеу, білім беру жүйесінің дамуына айтарлықтай ықпал етеді. Оқу-тәрбие үдерісіне қажетті техникалық құралдардың жеткілікті болуы, кәсіптік білім мамандығы студенттерінің біліктіліктерін ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде қалыптастыруды зерттеу қажеттігін көрсетті.

Студент іс-әрекетінің маңызды бағытын ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен қамтамасыз ету және оқу-танымдық, кәсіби-практикалық іскерліктерін қалыптастыру үшін білімді меңгеру, жүзеге асыру мен дамыту механизмдері қолданылады. Бұлар кәсіпті меңгеру үдерісінің сипатын береді.

Жоғары мектепте оқыту жағдайында студенттің болашақ кәсіпті меңгеру үдерісі мен іс-әрекет құзыреттіліктерін анықтауда зерттеуші Е.А.Ракитина ұсынған тәсілдеріне сүйенуге болады:

1. Ақпараттық-талдаушылық құзыреттілік*:* қоғам мен жеке тұлға өміріндегі ақпарат рөлін түсіну, өз қызметінде ақпараттық үдерістердің заңдылықтарын біліктілігі; практикалық және тұлғалық мәні, қасиеттері тұрғысынан ақпаратты бағалау және талдау дағдыларын меңгеру;

*2. Танымдық құзыр*еттілік*:* түрлі табиғи объектілерді зерттеуде ақпараттық тәсілдің мәнін түсіну; жүйелік-ақпараттық талдаудың негізгі сатылары туралы білім; талдау, теңестіру, жалпылау;

3. Қарым-қатынастық құзыреттілік*:* қарым-қатынас құралы ретінде тілдік қарым-қатынас, тілдерді пайдалану ерекшеліктерін түсіну; қарым-қатынастың қазіргі заманғы байланыс құралдарының маңызды сипаттары туралы білім; қарым-қатынастың этикалық нормалары туралы білім;

*4. Технологиялық құзыр*еттілік *:* қызметті ұйымдастырудың технологиялық тәсілінің мәнін түсіну; ақпараттық қызметтің автоматтандырылған технологияларының ерекшеліктері туралы білімі; түрлі ақпараттық технологиялардың негізін құрайтын дағдылар.

*5. Техникалық құзыр*еттілік (технологиялық құзыреттілік *):* ақпараттық үдерістердің орындалуы мен автоматтандырылуының айырмашылықтары туралы білім жәнебіліктілі;

*6. Әлеуметтік құзыр*еттілік*:* ақпараттың сенімділігіне жеке жауапкершілікте болу; тұлғаның ақпараттық қауіпсіздігі мәселелерінде өзі мен өзгелердің құқықтарын білуі.

*7. Кәсі*би іс-әрекет құзыреттілігі*:* кәсіби қызметтегі ақпараттық үдерістер ағысының ерекшеліктері мен заңдылықтарын түсіну; кәсіби маңызды ақпараттың сипаты мен қасиеттері туралы білім; кәсіптік қызметте пайдаланылатын ақпараттық жүйелердің негізгі түрлері және осы жүйемен жұмыс істеу дағдыларын игеру [4] .

Студенттің ақпараттық-коммуникациялық технологиялар әлеміне енуінің алғашқы деңгейі ретінде компьютерлік және ақпараттық мәдениетті атауға болады. Компьютермен бастапқы танысу мектепте немесе тіпті мектепке дейін орындалатын деңгей. Студенттердің кәсіби құзыреттілігін ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде қалыптастыру - ақпаратты іздеу және

бағдарламалармен жұмыс істеумен қатар болашақ педагогтардың қызмет барысында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану туралы білімдерді, біліктіліктерді және дағдыларды қалыптастыруы болып табылады.

Ақпараттық қоғам мүшелерінің ақпаратпен және ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен жұмыс істей білу туралы білімдерінің, біліктіліктерінің, яғни ақпараттық мәдениеттерінің жоғары деңгейде болуын қажет етеді. Ақпараттық мәдениет педагогтың кәсіби мәдениетінің маңызды құрамдас бөлігінің бірі болып табылады.

Е.А.Медведова ақпараттық мәдениетті қарастыруда адамға ақпараттық кеңістікте бағыт алуға, оның қалыптасуына және ақпараттық қарым-қатынас жасауға мүмкіндік беретін білім деңгейіне баса назар аударған [5].

А.А.Оганов, И.Г.Хангельдиеваның «Теория культуры» атты оқу құралында ақпараттық мәдениетке: «ақпараттық мәдениет – ақпаратты қолдану, сақтау, тасымалдау мен қабылдау саласындағы адам қызметінің сапалық сипаттамасы»- деп түсінік береді [6].

Бірақ бұл анықтама ақпараттық мәдениет ұғымын толық сипаттау мүмкіндігін бере алмайды. Біз мәселені талдау барысында анықтаманы былайша тұжырымдауға ұмтылыс жасадық: ақпараттық мәдениет – бұл ақпаратпен мақсатты бағытта жұмыс жасау әрекеті және жұмыс әрекеті барысында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануда қалыптасатын моральдық-этикалық нормалары мен ғылыми білім жүйесі.

Болашақ педагогтардың ақпараттық мәдениеті деңгейінің келесі жағдайларда көрінетінін сипаты түрлі ақпарат көздерінен қажетті мәліметтерді іздеу, өз қызметінде компьютерлік технологияларды пайдалану барысында, ақпаратпен жұмыс істеудің моральдық-этикалық нормаларын білуі. Біздің мәселені талдау жағдайымызда ұсынылған анықтаманы екі аспектіде қарастыру орынды деп есептедік.

Кең мағынадағы ақпараттық мәдениет - бұл этникалық мәдениеттердің өзара оң әсері, оларды адамзаттың жалпы тәжірибесіне біріктіруді қамтамасыз ететін нақты механизмдер мен қағидалардың жиынтығы.

Тар мағынада: белгілермен, мәліметтермен, ақпаратпен және оларды теориялық және практикалық міндеттерді шешу үшін қызығу білдіретін тұтынушыға ұсынудың оңтайлы тәсілдері; өндірістің, ақпаратты сақтау мен тасымалдаудың техникалық орталарының механизмдерін жетілдіру; оқыту жүйесін жетілдіру, адамды ақпарат пен ақпараттық ортаны пайдалануға даярлау.

Ақпараттық мәдениет – бұл адамның күнделікті әрекетінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар кешеніне сәйкес пайдалану біліктілігі. Ол адамдардың жағдайды өз бетінше талдау қабілетін дамытуға, экономикалық және әлеуметтік үдерістердің дамуының тенденциялары мен жалпы заңдылықтарын түсінуге, сондай-ақ, қабылданған шешімдердің мүмкін салдарларын болжау жағдайларын туғызады.

Адамның ақпараттық мәдениетінің деңгейі көптеген өлшемдермен анықталады: оның ақпаратқа жалпы енуге болатын ақпарат көздері туралы білімі және оны пайдалана білу, ақпаратты іздеу, бағалау, пайдалана білу және сапалы құра білу. Бүгінгі күні әрбір адамға компьютерлік сауаттылық пен компьютерді практикалық пайдалана білудің тәжірибесі қажет екендігі сөзсіз. Қазіргі заманғы маман ақпарат бағалылығын және ақпаратты сақтау, жүйелеу мен тасымалдау міндетін, осы міндеттерді шешудегі компьютерлердің орны ерекше екенін түсінуі тиіс.

Ақпараттық мәдениеттің қалыптасуы педагогикалық мәдениеттің бір бөлігі бола отырып, педагогтарға білім беру үдерісін оңтайландыруда кең мүмкіндіктерге жол ашады. Атап айтқанда:

- мәліметтерді өңдеу мен оқушыға ұсынудың әдіс-тәсілдерін пайдалана алу;
- өзінің оқытушылық қызметінде оқу материалдарының анағұрлым кең көлемін пайдалана алу;
- компьютерлік оқыту және бақылау бағдарламаларын жасау мен қолдану;
- жоғары оқу орындар мен қашықтан білім алу арқылы өз мамандығы бойынша біліктілігін көтеру;
- өзінің кәсіби өсуінде компьютерлік желілердің ақпараттық ресурстарын пайдалану.

Болашақ педагогтардың ақпараттық мәдениетінің даму деңгейі тек олардың білім сапасынан ғана емес, сонымен қатар, оқытушының ақпараттық-коммуникациялық технологиялар құралдарымен жұмыс істеуде психологиялық және кәсіби дайындығына да тәуелді. Білім беруді ақпараттандыру тәжірибесінде фактілік білімдерді механикалық меңгеруден, білімдерді өз бетінше игеруге өтуді

қамтамасыз ететін психологиялық-педагогикалық зерттеулерді кеңінен ендіру алғышарттарын құрады; оқу әрекетін интеллектуалдандыруды, ақпаратпен жұмыс істеудің қазіргі әдістерін қатыстыруды қамтамасыз етеді.

Болашақ педагогтардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда келесі шарттар сақталуы тиіс:

1. Оқу бағдарламаларының нақты саладағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар тенденцияларына сәйкес келуі.

2. Жоғары білім беруге ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың белсенді ендірілуі.

3. Студенттер өз қызмет саласында ақпараттық технологияларды қолдану қабілеттілігі мен компьютерлік технологиялар орталарын меңгеруінің кәсібилігін қалыптастыру.

Жоғары білім берудің ақпараттық ортасы және олардың арақатынастары төмендегіше анықталады:

- жоғары білім берудің ақпараттық ортасы;
- жоғары білім берудегі ақпараттық- пәндік орта;
- ғылыми-кәсіби білім беру ортасы;
- жоғары білім берудегі біріктірілген ақпараттық білім беру ортасы;
- жоғары білім берудегі ақпараттық оқыту сайты;
- жоғары білім берудегі біртұтас ақпараттық білім беру кеңістігі .

Педагог оқу үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын қолдану арқылы жүргізілетін іс-әрекет үлгілерін модельдеу мен жобалау түрінде ұйымдастырады. Оқу үдерісін мұндай бағытта ұйымдастыру педагогтардың өзіндік іс-әрекеттерін жүйелі түрде ұйымдастыруға бағытталуы тиіс. Педагогтың ақпараттық-коммуникациялық біліктілігін қалыптастырудағы «білім» «біліктілік» «қабілеттілікті» пайдалану арқылы ақпараттық құзыреттілікті қалыптастыру деңгейі айтарлықтай дамиды.

Сөйтіп, ақпараттық-коммуникациялық біліктілік, тәсіл әдіснамалық негіз ретінде қоғамның талабына сәйкес педагог пен білім алушының ақпараттық құзыреттілігіне қажетті білім деңгейін қалыптастыруды қамтамасыз етеді.

Білім беру жүйесіне ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу студенттердің білімін, біліктілігін дамыту мақсатында қажетті оқу және ғылыми ақпаратты іздеу, білім алушылардың қосымша дербес өзіндік жұмыстарды орындауында, ал оқытушылар үшін білім беру үдерісін жетілдіруде маңызы зор. Қорыта айтқанда, ақпараттық коммуникациялық технологияларды қолданудың білім беру шарттарын жан-жақты негіздеу, олардың мүмкіндіктерін қолдана отырып пәндік білімді меңгертуде мүмкіндіктері мол.

Әдебиеттер

1. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: От деятельности к личности : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - 5-е изд., стер. - М.: Издательский центр «Академия», 2010. - 400 с.
2. Монахов В.М. Что такое новая информационная технология обучения? // Математика в школе. 1990, №2.
3.Роберт И.В. Новые информационные технологии в обучении: дидактическая проблема, перспектива использования // Информатика и образование. 1991, №4, С.18-25.
4. Ракитина Е.А., Бешенков С.А., Миндзаева Э.В. Информационное образование в России // Знание. Понимание. Умение. 2013. № 3. С. 42–51.
5. Медведева Е.А. Основы информационной культуры // Социс, 1994, № 11.
6. Оганов А.А., Хангельдиева И.Г**.** Теория культуры: Учеб. пособие для вузов. - М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. - 379 с.

К.Ж.Туребаева[1], А.С.Мамбеталина[2], Ш.М. Туребаева [3]
[1]Актюбинский региональный государственный университет им. К.Жубанова, Актобе, Казахстан
[2]Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
[3]Международный казахско-турецкий университет им. К.А. Ясауи

Проблемы обучения и формирования информационной культуры будущих педагогов на основе информационно-коммуникационных технологий

Аннотация. Внедрение информационно-коммуникаионных технологий требует нового подхода организации образования и подготовки специалистов отвечающих требованиям информационного общества, которые могут использовать новейшие научно-технические достижения в своей работе. В последних научных и практических исследованиях информационно-коммуникационные технологии являются наиболее важным обьектом человеческого познания в методологическом направлении. Используя информационно-

коммуникационные технологии в процессе обучения, можно достигнуть большие возможности в образовательной деятельности. Информационно-коммуникационные навыки, как методологическая основа, обеспечивают необходимый уровень информационной компетентности преподавателя и обучающегося в соответствии с требованиями общества. Внедрение ИКТ в систему образования имеет важное значение для студентов и педагогов в выполнении самостоятельных работ и улучшении учебного процесса. Совершенствование учебного процесса непосредственно связано с использованием информационно-коммуникационных технологий и наиболее эффективных методов обучения.

Ключевые слова. Информационно-коммуникационные технологии, образование, информационная культура, информационное общество, студент.

K.Zh. Turebayeva[1], A.S. Mambetalina[2], Sh.M. Turebayeva[3]
[1] K. Zhubanov Aktobe Regional State University, Aktobe, Kazakhstan
[2] L.N.Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan
[3]K.A. Yassawi International Kazakh-Turkish University, Түркістан, Қазақстан

Problems of formation of information culture and training of future teachers on the basis of information and communication technologies

Abstract. The introduction of information and communication technologies in our life requires a new approach to the organization of the education system and the training of specialists who meet the requirements of the information society, which can use the latest scientific and technological achievements in their work. In the latest scientific and practical research, information and communication technologies are the most important object of human cognition in the methodological direction. Using information and communication technologies in the learning process, it is possible to achieve many opportunities in educational activities. Information and communication skills, as a methodological basis, provide the necessary level of information competence of the teacher and student in accordance with the requirements of society. The introduction of ICT into the education ssystem is great importance for students and teachers in performing independent work and in improving the learning process.

Key words. Information and communication technologies, education, information culture, information society, student.

References

1. Smirnov S.D. Pedagogika I psihologia vysshego obrazovaniya [Pedagogy and psychology of higher education: From work to personality tutorial for high school students] (5 th ed., sr.). (Publishing Center “Academy”, Moscow, 2010).
2. Monakhov V.M. Chto takoe novaya informacionnaya tekhnologia obucheniya? [What is the new information technology of education?] Matem. [Mathematics in the school], 2, (1990).
3.Robert I.V. Noviye informacionnye tekhnologii v obuchenii: didakticheskaya problema, pespektiva ispolzovaniya [New information technologies in teaching: didactic problem, the prospect of using] Informatika i obrazovanie [Informatics and education], 4, 18-25 (1991).
4. Rakitina E.A., Beshenkov S.A. Mindzaeva E.V. informacionnoe obrazovaniye v Rossii [Information Education in Russia] Znaniye. Ponimanie. Umeniye [Knowledge. Understanding. Skill], 3, 42-51] (2013).
5. Medvedeva E.A. Osnovy informasionnoi kultury [Fundamentals of Information Culture] [Socis], 11 (1994).
6. Oganov A.A., Khangeldiyeva I.G. Teoria kultury: Ucheb. posobie dlya vuzov [Theory of Culture: textbook for high schools] (FAIR PRESS, Moscow, 2001).

Авторлар туралы мәлімет:
Төребаева К. Ж. **–** Мектепке дейінгі және арнаулы білім кафедрасының меңгерушісі, Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ақтөбе, Қазақстан.
Мамбеталина А.С. – Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану кафедрасының доценті міндетін атқарушы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.
Туребаева Ш.М. **–** докторант, Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан, Қазақстан.
Turebayeva K.Zh. - Head. Of Department of Preschool and Special Education, K. Zhubanov Aktobe Regional State University, Aktobe, Kazakhstan.
Mambetalina A.S. - *A*ssociate Professor of the Department of Social Pedagogy and Self-knowledge, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.
Turebayeva Sh.M. - doctoral student, K.A.Yasaui International Kazakh-Turkish University, Turkestan, Kazakhstan.